

Asia: VN/33945/2023

Luonnos hallituksen esitykseksi eduskunnalle lukiolain ja eräiden siihen liittyvien lakien muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

1. Yleisiä huomioita esitysluonnoksesta

SASKY koulutuskuntayhtymä nostaa lausunnossaan esiin seuraavia huomioita luonnoksesta:

Oppimisen tuen osalta lausunnolla oleva versio on vielä selkeästi keskeneräinen eikä sellaisenaan sovellu otettavaksi käyttöön päivittäisessä koulutyössä.

Englanninkielistä ylioppilastutkintoa koskeva esitys vaikuttaa säädösnäkökulmasta ongelmattomimmalta ja tuntuu kohdentuvan hyvin sellaisiin oppilaitoksiin, joilla tähän on todellinen tarve.

Taito- ja taideaineiden koe ylioppilastutkinnon osana vaatii jatkovalmistelussa erityisesti pohdintaa sen vaikutuksista lukio-opetuksen toteutukseen. Valinnaisuuden lisääntyminen lukio-opiskelussa on tervetullutta, mutta samalla tulisi pohtia pakollisuuden määrän vähentämistä, jotta valinnaisuudelle jäisi tosiasiallisesti tilaa.

Lukiokoulutuksen rahoitusjärjestelmän osalta hallituksen esitys on riittämätön. Esityksellä ei mitenkään tueta järjestäjaverkon kokoamista eikä anneta toimijoille kannusteita lisätä yhteistyötä, vaan päin vastoin luodaan esteitä järkevän yhteistyön tekemiselle.

Esitys ei tue kaksoistutkintoa suorittavia.

2. Oppimisen tukea ja erityisopetusta koskevat säädösehdotukset

Opiskelijan oikeus erityisopetukseen:

Ehdotettu 28 a § antaa opiskelijalle oikeuden erityisopetukseen, jos hän tarvitsee sitä todennettujen oppimisvaikeuksien tai muiden syiden vuoksi lukion oppimäärän suorittamiseksi. SASKY koulutuskuntayhtymä korostaa, että opiskelijan oikeuden perusteet, kuten "todennetut oppimisvaikeudet" ja "muut erityiset syyt", tulisi täsmentää. Tämä on tärkeää, jotta oikeus erityisopetukseen ei ole liian laaja tai epäselvä.

Erityisopetuksen sisältö ja joustavuus:

SASKY koulutuskuntayhtymä huomauttaa, että erityisopetuksen sisältöä ei tulisi säätää liian tarkasti. Erilaiset koulutuksen järjestäjät ja oppilaitokset tarjoavat erilaisia olosuhteita, ja tarvittava tuki voidaan järjestää monin eri tavoin. On tärkeää huomioida, että erityisopetuksen tarpeen synnyttävät oppimisvaikeudet voivat olla laaja-alaisia tai kapeampialaisia, ja joustavuutta tarvitaan opiskelijoiden yksilöllisten tarpeiden huomioimiseksi.

Opetushenkilöstön yhteistyö:

Voimassa olevan lainsäädännön mukaan erityisopetuksen ja muun oppimisen tuen tukitoimet toteutetaan opetushenkilöstön yhteistyönä. SASKY koulutuskuntayhtymä huomauttaa, että ehdotetussa säädösluonnoksessa opetushenkilöstön yhteistyö näyttäisi kaventuvan vain muuhun oppimisen tukeen. Tämä voi vaikuttaa opiskelijoiden asemaan ja vaikeuttaa tuen tarjoamista.

28 b §:n päätöksestä erityisopetuksessa:

Uusi 28 b § koskisi päätöksiä erityisopetuksesta. Koulutuksen järjestäjä päättäisi opiskelijalle annettavasta erityisopetuksesta ja kuulisi opiskelijaa sekä tämän huoltajaa ennen päätöksen tekemistä. SASKY koulutuskuntayhtymä korostaa, että säännöksen täsmennys on tarpeen, jotta erityisopetuksen tarpeen arviointi olisi selkeää ja oikeudenmukaista.

Esitysluonnoksen mukaan erityisopetuksen tarpeen arviointi olisi uusi tehtävä koulutuksen järjestäjille. Hyvänä asiana näemme sen, että perusopetuksesta tieto opiskelijan tuentarpeista saavuttaisi paremmin vastaanottavan oppilaitoksen. Tämä koskisi niitä opiskelijoita, joilla on perusopetuksessa tehty perusopetuslain mukainen erityisen tuen päätös. SASKY koulutuskuntayhtymä painottaa, että säännöksen täsmennys on tarpeen, jotta sen soveltamisala olisi selkeä. Lakiluonnoksesta ei selviä, missä vaiheessa tarve erityisopetukseen tulisi määritellä. Tuleeko se tehdä kaikille opintojen alkaessa. Jos näin, niin varsinkin tällöin hallinnollinen työ lisääntyy.

3. Lukiokoulutuksen rahoitusperusteita koskevat säädösehdotukset

Luonnoksessa ehdotetaan lukiokoulutuksen rahoitusperusteita muutettavaksi siten, että muutkin tekijät kuin koulutuksen järjestäjän opiskelijamäärä vaikuttaisi lukiokoulutuksen rahoitukseen kuuluvaan pienen lukiokoulutuksen järjestäjän yksikköhinnan korotukseen.

Rahoituslainsäädäntö ja myös kyseinen rahoituslain 24 § koskee lukiokoulutuksen järjestäjän rahoitusta. Rahoitusjärjestelmä ei tunnista oppilaitosta rahoituksen määräytymisperusteena. Rahoituksen perusteena ovat koulutuksen järjestäjäkohtaiset yksikköhinnat, eivät oppilaitoskohtaiset yksikköhinnat.

SASKY koulutuskuntayhtymä korostaa, että väärän terminologian käyttö voi aiheuttaa sekaannusta. On tärkeää ilmaista oikein, että kyse on koulutuksen järjestäjää koskevasta korotuksesta, ei oppilaitoksesta. SASKY koulutuskuntayhtymällä on kokemusta siitä, miten hallinnollinen hyvä tarkoittava kahden lukion yhdistyminen aiheuttaakin rahoituksellisen katastrofin.

SASKY koulutuskuntayhtymä esittää, että otsikot ja ilmaisut rahoituslaissa tulisi tarkentaa yhdenmukaisiksi. Esimerkiksi otsikko "lukion yksikköhinnat" tulisi muuttaa ilmaisuksi "lukiokoulutuksen yksikköhinnat".

Lukiokoulutuksen keskimääräiset yksikköhinnat opiskelijaa kohden lasketaan vuosittain yksikköhintojen määräämistä edeltänyttä vuotta edeltäneenä vuonna aiheutuneiden valtakunnallisten kokonaiskustannusten perusteella. Koulutuksen järjestäjäkohtaiset yksikköhinnat lasketaan lukiokoulutuksen keskimääräisen yksikköhinnan pohjalta. SASKY koulutuskuntayhtymä pitää tärkeänä, että valtion keskimääräisestä yksikköhinnasta tekemä rahoituslain 23 b §:n mukainen vähennys, joka on tällä hetkellä 996,13 €/opiskelija, poistetaan.

Luonnoksessa ja sen valmistelun taustalla olevassa hallitusohjelmassa tunnistetaan lukiokoulutuksen saavutettavuuteen liittyvät uhat, jotka liittyvät etenkin nuorten ikäluokkien yhä jatkuvaan pienenemiseen useimmilla paikkakunnilla ja useimmissa seutukunnissa. Rahoitusjärjestelmän uudistaminen on yksi tapa tukea koulutuksen saavutettavuutta ja olosuhdetekijöiden ottamisesta rahoituksen määräytymisessä huomioon on kannatettava. Pienen lukiokoulutuksen järjestäjän yksikköhinnan korotuksen uudistaminen osana rahoitusjärjestelmää on tärkeää. Uudistuksessa olisi huomioitava myös se, että koulutuksen järjestäjän ylläpitämät lukiot voivat olla maantieteellisesti kaukana toisistaan ja toimivat itsenäisinä pieninä lukioina varmistaen lukiokoulutuksen saavutettavuuden seutukunnissa. Rahoitusjärjestelmän tulee mahdollistaa tarkoituksenmukaiset ratkaisut, jotta koulutuksen saavutettavuudesta voidaan huolehtia.

SASKY koulutuskuntayhtymän näkemyksen mukaan uudistusluonnos ei paranna koulutuksen järjestäjien mahdollisuuksia ratkaista paikallisesti koulutuksen saavutettavuuteen liittyviä haasteita esimerkiksi koulutuksen järjestäjien yhteistyön tai yhdistymisen avulla. Rahoitusjärjestelmä muodostaisi sille yhä edelleen taloudellisen esteen. Koulutuksen järjestäjien ei kannata toimia

tarkoituksenmukaisimmalla tavalla, vaan toimia tavalla, joka maksimoi rahoituksen. Luonnoksen mukaan olisi syntymässä vielä uusi lisäeste yhteistyölle, kun tunnusluvun korotuksen yläraja poistuisi syrjäisiltä koulutuksen järjestäjiltä. Ehdotus pahimmillaan vähentää rahoitusta, mutta ei luo tosiasiallisia mahdollisuuksia sopeutua pieneneviin ikäluokkiin ja ratkaista perusongelmaa.

SASKY koulutuskuntayhtymän mielestä tulee etsiä nyt lausunnolla olevaa säädösluonnosta parempi tapa uudistaa pienen lukiokoulutuksen järjestäjän yksikköhinnan korotus vastaamaan lukiokoulutuksen järjestämisen haasteisiin. Tavoitteena tulee olla malli, joka parhaiten vastaa tuleviin haasteisiin, eikä malli, jonka lähtökohtana ovat mahdollisimman pienet muutokset nykytilaan. Rahoitusuudistuksen tulee myös mahdollistaa oppivelvollisten maksuton koulutus opiskelun loppuun saakka.

4. Englanninkielistä lukiokoulutusta, opiskelijavalintaa ja ylioppilastutkintoa koskevat säädösehdotukset

Englanninkielistä lukiokoulutusta käsittelevä hallituksen esitys on perusteltu ja kannatettava.

Englanninkieliseen lukiokoulutukseen otettavalta Euroopan unionin tai Euroopan talousalueen ulkopuolelta tulevalta hakijalta edellytettäisiin, että henkilö oleskelee Suomessa jonkin muun syyn kuin opiskelun perusteella. Tämä rajaus on SASKY koulutuskuntayhtymän näkemyksen mukaan perusteltu, sillä ilman rajausta pelkästään kouluttautumistarkoituksessa englanninkieliseen lukiokoulutukseen hakevat voisivat sivuuttaa maassa muutoin kuin kouluttautumistarkoituksessa asuvia. Tällöin se voisi tosiasiallisesti heikentää lainsäädännön alkuperäisesti tarkoittaman kohderyhmän sivistyksellisiä oikeuksia. On kuitenkin muistettava, että lainsäätö jättäisi mahdollisuuden koulutusperäiseen hakeutumiseen EU:n tai ETA:n alueelta.

5. Taito- ja taideaineiden ylioppilaskoetta koskevat säädösehdotukset

SASKY koulutuskuntayhtymä pitää tärkeänä, että ylioppilastutkintoa kehitetään niin, että tutkintokertaan varattava aika ei koulutuksen järjestäjän kannalta kasva enää nykyisestä. Se voi tarkoittaa muun muassa painetta siirtyä kaikissa tutkintoaineissa yksipäiväisiin kokeisiin. Kuntayhtymä edellyttää, että valtio korvaa taito- ja taideaineiden ylioppilaskokeen eli laajenevan veloitteen aiheuttamat kustannukset koulutuksen järjestäjille.

SASKY koulutuskuntayhtymä näkee haasteellisena sen, että ylioppilastutkintoa kehitetään tässä tapauksessa yksittäisten tutkintoaineiden kannalta ilman arviointia sen vaikutuksista tutkinnon kokonaisuuteen tai muihin tutkintoaineisiin. Luonnos hallituksen esitykseksi ei sisällä myöskään arviota muutoksen vaikutuksesta taito- ja taideaineiden opintoihin tai lukio-opintoihin kokonaisuutena.

Nykyistä lakia ylioppilastutkinnosta (502/2019) säädettäessä lisättiin ylioppilastutkintoon viides pakollinen koe. Tällöin arvioitiin, että tutkintorakenteen muutos ei aiheuta ongelmia valtaosalle tutkinnon suorittajista, mutta tunnistettiin mahdolliset haasteet kahta tutkintoa, ammatillista perustutkintoa ja ylioppilastutkintoa, suorittaville sekä opiskelijoille, joilla on muutoin haasteita suoriutua ylioppilastutkinnon kokeista, ja myös aikuisille tarkoitetun lukiokoulutuksen opiskelijoille.

Positiivista on, mikäli korkeakoulut jatkossa ottavat nykyistä paremmin huomioon taito- ja taideaineiden osaamisen opiskelijavalinnoissa. Lisäksi taito- ja taideaineiden kokeen lisääminen ylioppilastutkintoon laajentaisi kokelaiden mahdollisuuksia osoittaa lukion oppimäärään liittyvää osaamistaan. Lausunnolla olevassa luonnoksessa ei arvioida lainkaan muutoksen vaikutusta kyseisiin taito- ja taideaineisiin tai niiden suhteeseen muita taito- ja taideaineita kohtaan. On mahdollista, että kyseisten oppiaineiden opiskelusta tulee jatkossa suorituskeskeistä, mikä voi vaikuttaa opiskelijoiden oppiaine- ja opintojaksovalintoihin. Taito- ja taideaineiden tuominen ylioppilastutkinnon osaksi voi lisätä entisestään lukio-opintojen rasittavuutta. Kokonaisuutta pitäisi tarkastella yhdessä opetussuunnitelmatyön kanssa arvioiden lukion pakollisten opintojen määrää kokonaisuudessaan.

Erityisen koulutustehtävän lukioiden opiskelijoilla on mahdollisuus jättää pakollisista opinnoista 16 opintopistettä pois kuitenkin siten, että kaikista oppiaineista, joissa on pakollisia opintoja, tulee niistä suorittaa vähintään puolet. Oppiaineiden profiilin nostoa ei tulisi tehdä opiskelijoiden ja heidän hyvinvointinsa kustannuksella vaan opinnoille pitäisi antaa aidosti tilaa. SASKY koulutuskuntayhtymän näkemyksen mukaan Taito- ja taideaineiden kokeiden ottamista ylioppilastutkinnon osaksi olisi suositeltavaa toteuttaa ensin kokeiluna.

6. Tilaukoulutusta koskevat säädösehdotukset

SASKY koulutuskuntayhtymä ei ole toteuttanut eikä ole toteuttamassa lukion tilaukoulutusta. Tärkeä asia lukion tilaukoulutuksessa on, että opiskelijoiden oikeusturva kokonaisuudessaan toteutuu.

7. Muut kommentit

-

Rautanen Riitta
SASKY koulutuskuntayhtymä